

TÜRK HUKUKUNDA TİCARET ORTAKLIKLARINDA ORTAK SAYISININ BİRE DÜŞMESİ VE SONUÇLARI

Yrd.Doç.Dr. Neval OKAN
Anadolu Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

ÖZET

Türk hukukunda ortaklıktan söz edebilmek için en az iki kişinin varlığı zorunlu kılınmıştır. Türk hukuku açısından bir ortaklığın tek kişi ile kurulması olanaksızdır. Ancak, ortaklığın kuruluşunda birden fazla ortağın varlığı gerekli olmasına karşın kuruluşundan sonra ortak sayısının, hisselerin bir ortak tarafından devralınması, bir ortağın ölümü, payların bir ortağa devri gibi nedenlerle tek ortağa düşmesi mümkündür. Ayrıca anonim ortaklıklarda olduğu gibi birden fazla ortak bulunmasına rağmen fiilen ortak sayısının bire düşmesi de mümkündür.

Yasakoyucu açıkca tek kişilik ortaklık kavramına yer vermemekle birlikte, her bir ortaklık tipi için getirdiği düzenlemelerle geçici bir süre de olsa tek bir ortak ile ortaklığın devamına olanak sağlamaktadır. Kaynak İsv.BK.'nunda da benzer düzenlemeler bulunmaktadır. Bunun bir ihtiyaca cevap vermesi açısından gerekliliği de ortadadır. Kaldı ki Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlarda da hukukumuza tek kişilik ortaklık kavramının girdiği görülmektedir. Bu da Ticaret Kanunu'nda gerekli düzenlemelerin vakit geçirilmeden yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Ticaret, Hukuk, Ortaklık, Ortak

1.GİRİŞ

Tek kişilik ortaklık ifadesi, ortaklık mantığına karşıtlık oluşturur. Ortaklık dediğimizde birden fazla kişinin varlığı düşünülür. Ancak ortaklık kavramının mantığına aykırı olan "tek kişi ortaklığı" hukuken olanaklıdır. Kuruluş aşamasında birden fazla kişi ile kurulan bir ortaklık, daha sonra ortaklığın paylarının tek bir ortağın elinde toplanması ile geçici bir süre için tek kişi ortaklığı haline dönüşebilir.

Bir kimse bir ortaklığın tüm hisselerine sahip ise tek kişilik ortaklıktan söz edilir. Diğer bir ifade ile tek kişilik ortaklık, tek kişi ile kurulmuş veya kuruluşundan sonra ortak sayısı tek kişiye düşmüş ortaklıktır. Ortak sayısının tek kişiye düşmesi ise iki halde sözkonusu olabilir; ortaklardan biri ortaklığın tüm hisselerini elinde toplayabilir veya bir kişi veya diğer bir ortaklık ortaklığın tüm hisselerini satın alabilir.

Olaya Türk hukuku açısından baktığımızda bir ortaklığın tek kişi ile kurulması olanaksızdır. Borçlar Kanunu'na ve Türk Ticaret Kanunu'na göre bir ortaklıktan sözedebilmek için en az iki ortağın varlığı zorunludur. Ortaklık söz konusu olduğunda birden fazla kişinin bir amaca ulaşmak için bir araya gelmesi gerekir. Tek kişinin varlığı halinde ortak bir amaçtan söz edilemez ve dolayısı ile ortaklık söz konusu olmaz. Ancak gerçekte tek kişi ortaklıkları Türk Hukuku'nda geçici bir süre için söz konusu olabilmektedir.

Türk hukukunda dolaylı olarak, yabancı ülke hukuklarında ise Türk hukukunda olduğu gibi bazen dolaylı olarak bazen da yapılmış olan düzenlemelerle açıkça tek kişi ortaklığına olanak verilmektedir. Tek kişilik ortaklıkların oluşmasına izin veren ülkeler şunlardır: Danimarka 1973'den beri, Almanya 1980'den beri, Fransa 1985'den beri, Hollanda 1986'dan beri, Belçika 1987'den beri, Birleşik Krallık 1992'den beri (BEC,1989,16) ve Birleşik Devletler eyaletlerinde 1997'den beri (Platner vd.,1998, <http://www.sllaw.com>; Daly, <http://www.samlaw.com>; <http://www.halloren-sage.com>) Ayrıca Avrupa Topluluğu'na dahil ülkelerin ortaklıklar hukuklarının uyumlaştırılmasına ve bu konuda duyulan gereksinimleri karşılamaya yönelik olarak Roma Antlaşması'nın 54.maddesine dayanılarak çıkarılan on ikinci direktifte tek kişilik özel limited ortaklıklara yer verilmiştir. Roma antlaşmasının 54.maddesine dayanan direktiflerle ortaklıklar hukukunu uyumlaştırma programının gerçekleştirilmesi için birtakım düzenlemelere gidilmiştir. 12.direktif ile de tek kişilik ortaklık olarak da ifade edebileceğimiz özel limited ortaklıkların bir çeşidi ele alınmıştır. 12. direktif ulusal yasaları bağdaştıracak ve üye ülkelerin tamamında uygulanabilecek düzenlemeler getirmektedir. Avrupa Birliği'ne dahil olan ülkelerin çoğu gerek onikinci direktiften önce gerekse onikinci direktifin gereği olarak, kanunlarında tek kişilik özel limited ortaklıklara yer vermişlerdir. Bazı ülkelerin ticaret kanunlarında tek kişilik anonim ortaklıklara da yer verildiği görülmektedir (Minguela vd., 1996, 9.). Hukukumuzda ise henüz tek kişilik ortaklık kavramına yer verilmemiştir. Ancak uygulamada fiili olarak tek kişilik ortaklıklara rastlanmaktadır.

2. TÜRK HUKUKUNDA TEK KİŞİLİK ORTAKLIK

Türk Ticaret Kanunu ortaklığın tanımını vermemiştir. Genel kanun olması nedeni ile Borçlar Kanunu Türk Ticaret Kanunu'nda düzenleme bulunmayan hallerde ticaret ortaklıklarına da uygulanmaktadır. BK.m520/1'e göre ortaklık "Şirket bir sözleşmedir ki onunla iki veya daha ziyade kimseler, sayelerini ve mallarını ortak bir amaca erişmek için birleştirmeyi ilzam ederler" şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi ortaklık sözleşmesinin kurulabilmesi için, en az iki kişinin karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamasında bulunması gerekmektedir. Türk Ticaret Kanunu açısından baktığımızda da yasa genel olarak ortaklığın tanımını vermemekle birlikte her ortaklık tipi için verdiği tanımlarda en az iki kişinin varlığını zorunlu kılmakta, anonim ortaklıkla ilgili olarak ise en az beş kişinin varlığından söz etmektedir.

Türk hukukuna göre bir ortaklık sözleşmesinden söz edebilmek için en az iki kişinin varlığı gerekmektedir. Gerek Borçlar Kanunu gerek Türk Ticaret

Kanunu hükümleri karşısında bir ortaklığın tek kişi ile kurulmasına olanak bulunmamaktadır. Ancak hukukumuzda ortak sayısının tek kişiye düşmesi ile geçici bir süre için de olsa tek kişi ile bir ortaklığın varlığı devam edebilmektedir.

Hukukumuzda ortaklıkların kuruluş aşamasında tek kişi ortaklığı olarak kurulması olanaksız olmasına karşın tek kişilik ortaklık kuruluşundan sonra fiilen değişik şekillerde ortaya çıkabilir. Tek ortaklı ortaklıklar Türk hukukunda önemli bir rol oynarlar (Çevik, 1998, 51). Ancak Türk hukukunda tek kişi ortaklığı kavramı, ortak sayısı bire düşmüş ortaklıkları ifade etmek üzere kullanılır.

İki kişilik kolektif ortaklıklarda olduğu gibi ortaklardan birisi ortaklığın tüm hisselerini elinde toplayabilir(TTK.m.199) veya bir ortaklık diğer bir ortaklığın tüm hisselerini satın alabilir. Ortak sayısı iki ortaktan birinin ölümü ve diğer ortağın ölen ortağın mirasçısı olması, bütün payların bir ortağa devri(TTK.m.520), limited ortaklığın, bir ortak dışında diğer ortaklara ait sermaye paylarını eline geçirmesi(TTK.m.526) gibi nedenlerle ortaklığın ortak sayısı bire düşebilir. "Özellikle aile şirketlerinde ve büyük sermayeli anonim şirketlerin, bankaların kurdukları iştiraklerde, KİK ve İDT'lerde çok defa bu yol izlenmiştir" (Çevik, 1998, 51).

Türk Ticaret Kanunu'nda her bir ortaklık tipi için farklı düzenlemeler bulunduğundan, ortak sayısının bire düşmesini ve sonuçlarını her bir ortaklık tipini ayrı ayrı ele alarak incelemek gerekir.

3. KOLLEKTİF ORTAKLIKLARDA ORTAK SAYISININ BİRE DÜŞMESİ VE SONUÇLARI

TTK.m.153 ve 155'e göre kolektif ortaklığın kuruluşunda en az iki gerçek kişinin varlığı sözkonusudur. Kolektif ortaklıkların kuruluşunda yasakoyucu en az iki gerçek kişinin varlığını aramakla birlikte kuruluşundan sonra ortak sayısının bire düşmesi halinde ortaklığın varlığı ile ilgili olarak ne gibi sonuçların ortaya çıkacağı açıkça düzenlenmiş değildir. Ancak özel bir hüküm olan TTK.m.199 ile iki kişilik kolektif ortaklıklarda, kolektif ortaklığın tek ortakla devamına geçici bir süre için de olsa açık bir şekilde olanak tanınmıştır.

TTK.m.199 "Yalnız iki kişiden ibaret bir kolektif şirkette ortaklardan birinin şirketten çıkarılmasını gerektiren haklı sebepler mevcut ise, diğer ortağın talebi üzerine mahkeme fesih ve tasfiyeye hükmetmeksizin şirkete ait bütün iş ve muameleleri ve şirketin mevcudunu alacak ve borçları ile beraber davacı ortağa terk ve tahsise ve ortağın şirketten çıkarılmasına karar verebilir" hükmünü içermektedir. Bu hüküm karşısında iki ortağı bulunan kolektif ortaklıklarda ortaklardan birinin ortaklıktan ayrılması ortaklığın sona ermesi sonucunu doğurmamakta ortaklığın tek bir ortak ile devamına olanak sağlamaktadır. Ancak bu geçici bir durumdur. Uygun bir süre içinde çıkan ortağın yerine yeni ortak veya ortaklar edinilmez ise, ortaklığın tüzel kişiliği sona erecektir. Ancak yasada bu sürenin ne olacağı belirtilmemiştir. Yasa koyucu ortaklığın tek ortağına ortaklığın tüzel kişiliğine son vermeksizin yeni ortaklar edinmek sureti ile ortaklığa devamına olanak sağlamış, ortaklığın ve işletmenin bütünlüğünü korumak

ve ortaklığa devam etmek isteyen ortağı, yeni bir ortaklık kurma zahmetinden kurtarmak istemiştir. Mimaroğlu, TTK.m.199 ve 200'ün hükümlerinin emredici nitelikte olmadığını belirtmekte ve sözü edilen madde hükümlerine göre, "mahkemece fesih ve tasfiyeye hükmetmeksizin" ortaklık varlığını davacı ortağa tahsis ve diğer ortağı da, ortaklıktan çıkarmaya "karar verebilir" denildiğinden, mahkeme koşullara göre, çıkarılması istenen ortağı çıkarmakla beraber, fesh ve tasfiyeye de karar verebilir (Mimaroğlu, 1970, 239).

Kollektif ortaklıklarda ortaklar arasındaki ilişkiler, ortaklardan birinin kişiliğinden doğan nedenlerle bozulabilir ve ortaklığın devamı çekilmez bir hal alabilir. Haklı nedenlerin bulunmasında ortağın kusurlu olması zorunlu değildir. Nedenin ortağın kişiliğine ilişkin olması, kişilik alanında doğması yeterlidir (Poroy vd., 1984, 144). TTK.m.187 haklı nedenlerin varlığı halinde ortaklara, ortaklığın feshini isteyebilme hakkı tanımıştır. Ortaklığın kurulmasını gerektiren maddi ve kişisel koşulların, ortaklığın amacının elde edilmesini olanaksız kılacak veya güçleştirecek şekilde ortadan kalkması veya değişmesi, ortaklığın feshi için haklı nedenlerdir (TTK.m.187/1). TTK.m.187'de haklı nedenlere bazı örnekler verilmiştir ancak bunlar sınırlayıcı değildir.

İki kişilik kollektif ortaklıklarda haklı nedenlerin varlığı halinde, diğer ortağın isteği üzerine, mahkeme ortağın çıkarılmasına ve ortaklığın fesih ve tasfiyesine hükmetmeksizin ortaklığa ait bütün iş ve işlemler ve ortaklığın alacak ve borçları ile birlikte bir bütün olarak davacı ortağa bırakılmasına olanak tanımıştır (TTK.m.199). Bu hüküm iki kişilik kollektif ortaklıklarda, ortaklığın ve işletmenin bütünlüğünü koruyarak, işletmedeki, müşteri çevresi, ilişkiler, organizasyon gibi ekonomik değerlerin kaybına engel olma amacına yöneliktir. Ortak açısından çekilmez hale gelen ortaklık ilişkisine son verme olanağı sağlayan hak, TTK.m.187'de yer aldığına göre yasa koyucunun TTK.m.199 hükmü ile ortaklığın geçici bir süre devamına engel istemediği açıktır. TTK.m.200'e göre de iki kişiden oluşan bir ortaklıkta ortaklardan birinin kişisel alacaklısı TTK.m.190, 191, ve 198'e göre sahip olduğu itiraz ve fesih hakkını kullandığında veya ortaklardan birinin iflas etmesi halinde, diğer ortak TTK.m.199'dan yararlanabilmektedir. Ölüm halinde TTK.m.199'un uygulanıp uygulanamayacağı ise doktrinde tartışmalıdır. Karayalçın (1973, 290), Çamoğlu (1976, 301) ve Atabek (1980, 3) ölüm halinde de TTK.m.199'un uygulanabileceğini kabul etmekte, Tekil (1976, 218) ve Domaniç (1988, 396) ise aksini savunmaktadırlar. Domaniç'e göre "199, 200 ve 195. maddelerin inceleme ve karşılaştırılmasından anlaşılan manaya göre, bir ortağı ölen iki kişilik şirketlerde mirasçılarla şirkete devam edilmediği takdirde şirket infisah eder". Yargıtay'ın 11.2.1985 Tarih., E.1985/525. K.1985/2340 sayılı kararına göre iki kişiden oluşan kollektif ortaklıklarda ortaklardan birinin ölümü halinde TTK.m.199'un uygulanması olanaksızdır (YKD, 1985, 1195-1198).

Ticaret Kanununun 199 ve 200.maddelerinde belirtilen hallerde iki kişilik kollektif ortaklıklarda mahkemenin feshine hükmetmeksizin ortaklığa ait bütün iş ve işlemleri ve ortaklığın varlığını alacak ve borçları ile beraber davacı ortağa tahsis ederek diğer ortağı çıkarabileceğini kabul etmekle, tek kişi ile kalan ortaklığın tüzel kişiliğinin geçici bir süre için devam etmesini istediği ortada-

dır. TTK.m.504'ün kıyası yolu ile uygun bir süre içinde, çıkan ortağın yerine yeni ortak veya ortaklar edinilmez ise, ortaklığın tüzel kişiliği sona erecektir.

Mahkemece verilen çıkarma kararı, kesinleşmesinden itibaren hüküm ifade eder. Hüküm kesinlik kazanması ile birlikte, işletme bir bütün olarak aktif ve pasifleri ile davacı ortağa geçer. Çıkarılan ortak hüküm tarihine kadar ortak sıfatını korur. Hüküm tarihinden itibaren ortak sıfatı sona erer. Ortaklıktan çıkarılan ortağın payı para olarak verilir(TTK.m.203). Bunun nedeni ortaklığın bütünlüğünü bozmamaktır. Mahkemece belirlenecek uygun bir süre içinde kalan ortak, ortak veya ortaklar edinemez ise ortaklığın tüzel kişiliği sona erer. Bu durumda işletmeyi üzerine alan ortak, ortaklık tüzel kişiliğine ait hak ve borçlardan doğrudan doğruya sorumlu olur. Ortaklığın malvarlığı ile devralan ortağın kişisel malvarlığının birleşmesi ile oluşan yeni malvarlığı hem ortaklık borçlarından hem de devralanın kişisel borçlarından sorumludur. Ancak mahkemece belirlenecek uygun süre içerisinde geçici de olsa ortaklık tüzel kişiliği tek ortakla devam eder. Baştuğ, iki kişilik kolektif ortaklıklarda, ortak sayısının bire düşmesi halinde, ortaklığın otomatik olarak infisah edeceğini, kolektif ortaklığa ait işletmenin alacak ve borçları ile, kalan ortağa devredilmiş olmasının (TTK.m.199) hukuki durumu değiştirmeyeceğini, artık ortada kalan bir ortaklıktan değil, sadece bir tacir ve onun firmasından sözedileceğini ifade etmektedir (Baştuğ, 1966, 72).

TTK.m.199 ve 200'de yer alan iki kişilik kolektif ortaklıklarla ilgili özel düzenlemeye, İsviçre Borçlar Kanununun 579.maddesinde yer verilmiştir. İsviçre BK.m.579 göre, "Bir kolektif ortaklık yalnız iki ortakta oluşuyor ise, ortaklardan birinin ayrılması durumunda, ayrılan ortağın payının kalan ortağa devri sureti ile ortaklık aynı koşullarda devam eder ve ortaklığın dağılması önlenir.

Fesih, ortaklardan birinin kişiliğinden doğan ana nedene dayalı olarak, mahkemeden istenmiş ise, birinci fıkrada belirtilen ve ortaklığın dağılmasını önlemeye yönelik ortaklıkta kalan ortak tarafından verilen ortaklığın devamı kararını bu kez hakim verir"(Becchio vd., 1996, 79; Scyboz vd, 1993, 299).

İsviçre hukuku, iki kişilik kolektif ortaklıklarda bir ortağın çıkarılması halinde, ortaklığın devam etmesini kabul eder. Gerçekten Federal Mahkemece göre, iki kişilik bir kolektif ortaklıkta işlere yalnız bir ortak tarafından devam edilmiş ise, ikinci ortağın alınması halinde ortaklık tüzel kişiliğinin yeniden tescili istenememektedir (Mimaroglu, 1970, 240). Bu durumda ortak değişikliği sicile bildirilmiş ve yeni ortak usulüne uygun olarak tescil edilmiş olacaktır.

Federal Mahkeme bir diğer kararında da, iki kişilik bir kolektif ortaklıkta, İsv.BK.'nın 579.maddesinden yararlanarak, ortaklardan birinin ayrılması ve işlere diğer ortak tarafından devam edilmesi durumunda, ortaklığın ticaret sicilinden silinmesinin sözkonusu olmadığını, bu nedenle de alacaklıların ortaklığın yeniden ticaret siciline kaydedilmesini isteyemeyeceklerine karar vermiştir (JDT.1950,205).

4. KOMANDİT ORTAKLIKLARDA ORTAK SAYISININ BİRE DÜŞMESİ VE SONUÇLARI

TTK.m.267'nin "Kollektif şirketlerin infisahına ve tasfiyesine ve ortakların şirketten çıkma çıkarılmasına dair olan 185-242 nci maddeler hükümleri komandit şirketlerde de tatbik olunur. Şu kadar ki, şirket mukavelesinde aksine bir hüküm bulunmadıkça komanditerin ölümü veya vesayet altına alınması şirketin infisahını mucip olmaz" hükmü gereğince, kollektif şirketlere ilişkin olan TTK.m.199 ve 200 hükümleri komandit ortaklıklara da uygulanabilmektedir. Benzer bir düzenleme ETK.m.274'de de yer almaktadır.

Kaynak İsv.BK.m.619 da "Kollektif ortaklıkları düzenleyen hükümler komandit ortaklığın dağılma ve tasfiyesine ve ortaklara karşı dava haklarının sınırlandırılmasına uygulanabilir.

Komanditer ortak iflasını açıkladığında veya tasfiye aşamasında payı haczedildiğinde kollektif ortaklığın ortakları ile ilgili hükümler kıyasen uygulanabilir. Ancak ortaklık, ölüm veya komanditer ortağın vesayet altına alınması ile son bulmaz" hükmünü içermektedir (Becchio vd., 1996, 87, Scyboz, 1993, 307). Bu hüküm gereğince İsv.BK.m.579 komandit ortaklıklara da uygulanabilmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nun İki kişilik kollektif ortaklıklarda, ortaklardan birinin haklı nedenlerle ortaklıktan çıkarılmasını düzenleyen hükümleri TTK.m.267'nin yollaması ile adi komandit ortaklıklara da uygulanabilmekte, çıkarılma nedeni açısından bir fark bulunmamaktadır. Yargıtay 11.Hukuk Dairesi 09.05.1990 gün ve E.1989/3405, K.1990/3716 sayılı kararında TTK.'nun kollektif ortakların çıkarılmasına ilişkin hükümlerinin, komandit ortaklık ortaklarının çıkarılması hakkında da uygulanacağını açıkça hükme bağlamıştır. ¹

Genel kural komanditer ortakların da TTK.m.199 hükmüne dayanılarak ortaklıktan çıkarılması olmakla beraber, TTK.'nun 187, 197,199 maddeleri hükümlerinin komandit ortaklara uygulanmasında, tarafların komanditer niteliğinin de gözönünde tutulması gerekir ve nisbi bir kavram olan haklı nedenin değerlendirilmesinde, özellikle de haklı nedene bağlı hakların, komanditer tarafından kullanılması halinde, komanditerin ortaklık içindeki yeri ve rolü de değerlendirilmelidir(Çamoğlu, 1976,78),.

5. LİMİTED ORTAKLIKLARDA ORTAK SAYISININ BİRE DÜŞMESİ VE SONUÇLARI

Türk Ticaret Kanunu'nun m.504/1 "ortakların sayısı ikiden az ve elliden

1 Y.11.HD.09.05.1990 T.. 1989/3405 E.. 1990/3716 S.lı Kararı: ".....

TTK'nun 267.maddesinin yollaması uyarınca, TTK.nun kollektif şirket ortaklarının çıkarılmasına dair hükümleri komandit şirket ortaklarının çıkarılması hakkında da uygulanır. Bu hükümler meyanında bulunan TTK.nun 191/f-1 maddesine göre bir ortağın şahsi alacaklısı borçlunun şahsi mallarından ve TTK.nun 145.maddesi gereğince şirketteki kar payından alacağını alamazsa tasfiye sonunda borçlu ortağa düşecek paya haciz koydurabilir ve şirketin feshini ihbar edebilir. TTK nun 198.maddesi hükmüne göre ise bir ortağın şahsi alacaklısının TTK.nun 191.maddesine dayanarak şirketi feshettirmek hakkını kullanması halinde diğer ortaklar feshi kabul etmeyerek borçlu ortağı çıkarıp şirketin kendi aralarında idamesine karar verebilirler. ...."

çok olamaz" hükmünü ve " Ortakların sayısı sonradan bire iner veya şirketin zaruri organlarından biri mevcut olmazsa münasip bir müddet içinde bu eksiklikler tamamlanmadığı takdirde ortaklardan birinin veya şirket alacaklısının talebi üzerine mahkeme şirketin feshine karar verir. Mahkeme, taraflardan birinin talebi üzerine gerekli ihtiyatı tedbirleri alabilir" hükmünü içermektedir. Eski Ticaret Kanununda da TTK.m.504/1'in benzeri bir düzenlemeye yer veren ETK.m.506 "Şürekânın adedi iki ve azami ellidir.Bin liradan düny sermaye ile limitet şirketi teşkil olunamaz" hükmünü içermektedir. Ancak TTK.m.504/2'de yer alan düzenlemenin benzeri bir düzenlemeye ETK.'da yer verilmemiştir.

Aynı şekilde TTK.m.504 ile benzer düzenleme getiren İsv.BK.m.775 "Bir limited ortaklığın oluşabilmesi için en az iki kişi gerekir.

Sonradan sadece bir ortak kalır veya ortaklığın devamı için zorunlu olan organlarına sahip olamazsa, uygun bir süre içinde yasal gereklilikler yerine getirilmediği takdirde, bir ortağın veya alacaklıının talebi üzerine, mahkeme ortaklığın feshine karar verir." hükmünü içermektedir.

Türk Ticaret Kanunu'na göre ortak sayısının bire düşmesi infisah nedeni değil fesih nedeni sayıldığından bu durum ortaklığın tüzel kişiliğinde bir değişiklik yaratmaz. Limited ortaklık feshedilmedikçe tek kişilik ortaklık olarak devam eder. Arslanlı'ya(1962, 37) göre, Türk Ticaret Kanununun 504.maddesinin, mutlak ifadesine rağmen mahkemece, alacaklıının talebinde haklı bir yarar yok ise, fesih davası reddedilmelidir. Çünkü anonim ortaklıklardan farklı olarak, ortak sayısının bire düşmesi sırf alacaklı ile ortakları ilgilendirir. TTK.m.435 gereğince anonim ortaklıklarda Ticaret Bakanlığı'na da fesih hakkı tanınmışken 504.maddede böyle bir düzenleme yoktur. Tekil'e (1973, 27) göre mahkemenin takdir hakkının bulunduğuna açık kanıt tıpkı TTK.m.435'de olduğu gibi TTK.m.504 de belirli sürenin sonunda ortaklığın infisah etmiş (dağılmış) sayılmayıp mahkemece feshi yoluna gidileceği şeklindeki bir prosedürün varlığına kanun tarafından lüzum görülmüş bulunmasıdır. Aksi takdirde yasakoyucu, konu üzerine mahkemenin eğilmesine hiç gerek görmez, belirli süre sonunda ortaklığın-eksikliklerini gidermiş değilse- infisah etmiş sayılacağına hükmederdi. Bu durumda ortak sayısının bire düşmesi sadece bir fesih nedeni oluşturacağından, doğal olarak ortaklığın tüzel kişiliğinde herhangi bir değişiklik meydana gelmez. Ancak Yargıtayın 11.HD, 29.11.1991 tarihli, E.1991/3056, K.1991/6358 s.lı kararında ".....TTK.'nun 512/1.maddesi uyarınca tüzel kişiliği haiz limited şirkette ortak sayısı aynı yasanın 504/1. maddesindeki emredici nitelikteki hükmüne göre ikiden az ve el-liden çok olamaz. Bu açık hükümler karşısında limited şirketin kuruluşunda en az iki ortağın mevcudiyeti zorunlu bir koşul olarak getirilmiş bulunmaktadır. Her ne kadar TTK.nun 504/2 maddesi ortak sayısının bire inmesi halinde uygun bir süre içinde bu eksikliğin tamamlanması olanağı tanınmışsa da bu hüküm ilk fıkradaki emredici nitelikteki genel hükmü ortadan kaldıran bir hüküm olarak yorumlanamaz. Bu fıkra ancak ortaklardan birinin ölümü, medeni hakları kullanma ehliyetini kaybetmesi gibi hallerde diğer bir deyişle o ortağın kendi iradesi dışında oluşan sebeplere hasredilerek yorumlanması gerekir.

Kanun koyucu tarafından aksi istenilseydi aynı kolektif şirketlerde olduğu gibi (TTK.mad.199), limited şirketlerde de özel bir düzenleme getirilerek bu nevi şirketin de tek ortaklı bir şirket halinde devamının mümkün olduğunun açık bir şekilde hükme bağlanması gerekirdi. Kanun koyucu özel bir hükümlerle bu imkanı tanımadığı gibi, TTK.nun 504/2.maddesinde uygun bir süre içerisinde bu eksikliğin tamamlanmasını şart koşmakla limited şirketin tek ortaklı bir şirket şeklinde devam etmeyeceğini de açıkça belirtmiş bulunmaktadır. İlgili Bakanlığa bu gibi durumlarda limited şirketin fesih ve tasfiyesini isteme hakkı tanınmamış olması bu sonucu değiştirecek bir düzenleme olarak kabul edilemez.

Bu şekildeki bir yorum tarzı menfaatler dengesine uygun olduğu gibi genel sorumluluk ilkelerine de uyum sağlar. Şirketler hukukunda kişinin şahsi sorumluluğunu ön plana alan kolektif şirketlerde, sınırsız sorumluluk ilkesi gereğince tek kalan ortak bütün malvarlığı ile şirket borçlarından sorumlu olduğu gibi, ayrılan ortak dahi aynı yasanın 205.maddesi uyarınca kendisinin şirketten ayrılmasından önce başlanmış işlerden kaynaklanan borçlardan yine şahsi malvarlığı ile sorumlu tutulmak suretiyle menfaatler dengesi sağlanmış bulunmaktadır. Sermaye ile sınırlı sorumluluk esasına dayanan limited şirkette ise, bir tek ortakla bu şirketin devamına imkan tanınması halinde, o şirketin gerçek niteliği itibarıyla bir kişi firması haline dönüşmüş olmasına ve bu nedenle de, kalan tek ortağın içi boşalmış şirketin tüzel kişilik niteliğinden yararlanarak sermaye ile sınırlı sorumluluk ilkesine dayanabilecektir ki, kanun koyucunun amacının bu olmadığı da açıkça ortadadır.

TTK.nun 551.maddesinde çıkma ile birlikte düzenlenen çıkarma bakımından da aynı sonuca varılması mümkün bulunmaktadır. Zira, anılan maddenin üçüncü fıkrasına göre, esas sermayenin yarısından fazlasına sahip bulunan ortakların mutlak ekseriyeti tarafından kararlaştırılmak suretiyle bir ortağın şirketten çıkarılmasını yasa koyucu şart koşmuş bulunmakla, çıkarmada bu işlemin ikiden fazla ortaklı limited şirketler için düzenlendiğinin kabulü gerekir.

O halde, yukardan beri yapılan açıklamalar karşısında, iki kişilik bir limited ortaklıkta ortaklardan birinin çıkarılmasına mahkemece izin verilmesi, sonucu itibarıyla tek kişilik limited şirketin devamına imkan tanıma neticesini doğuracağından, yasa koyucu tarafından ise bu sonuç amaçlanmadığından TTK.nun 551/2.maddesinde çıkma hakkının ancak ikiden fazla ortaklı limited şirketlerde uygulanmasının mümkün olacağı kabulü gerekir. Bu gibi hallerde yani iki ortaklı limited şirkette ortaklardan biri şirketten çıkarılmasına izin verilmesini istemeyeceğinden bu ortak ancak aynı maddede düzenlenmiş bulunan fesih hakkını kullanabilir. ...." demek sureti ile(YKD. 18(2)..224-226)TTK.'nun 512 maddesinin 1. fıkrası uyarınca tüzel kişiliğe sahip limited ortaklıkta ortak sayısının aynı yasanın 504. maddesinin 1. fıkrasına göre, ikiden az olamayacağına bu emredici hüküm karşısında TTK.m.504. f.2 hükmünün bu emredici hükmü ortadan kaldıracak şekilde yorumlanamayacağına karar vermiştir. Ancak bu kararda dikkat edilmesi gereken, kolektif ortaklıklar için tek kişilik ortaklık kavramının açıkça ifade edilmesidir.

6. ANONİM ORTAKLIKLARDA ORTAK SAYISININ BİRE DÜŞMESİ VE SONUÇLARI

TTK.m.277'e göre bir anonim ortaklığın kurulabilmesi için en az beş kurucunun bulunması zorunludur. Kurucular gerçek kişi olabilecekleri gibi tüzel kişi de olabilir. Yasakoyucu bu konuda herhangi bir ayırım gözetmemiştir.

Anonim ortaklık kuruluşunda beş ortağın varlığı zorunlu olmasına karşın ortak sayısı sonradan bu sayının altına ve hatta bire düşebilir.

Anonim ortaklıklara ilişkin olan Türk Ticaret Kanunu'nun 434.maddesinin 4.bendine göre de ortaklıklarda pay sahiplerinin beş kişiden aşağıya düşmesi infisah nedeni olarak gösterilmekte ancak 435 madde "Şirketin tescilinden sonra hakiki pay sahiplerinin sayısı beşten aşağıya düşer veya şirketin kanunen luzumlu organlarından biri mevcut olmaz yahut umumi heyet toplanamazsa, pay sahiplerinden veya şirket alacaklılarından birinin yahut Ticaret Vekaleti'nin talebi üzerine, mahkeme şirketin durumunu kanuna uygun hale ifrağ için münasip bir müddet tayin eder ve buna rağmen durum düzeltilmezse şirketin feshine karar verir." hükmünü içermektedir.

Anonim ortaklıklara ilişkin olarak Eski Ticaret Kanunu'muzda da benzer bir hükme yer verilmiştir. Eski Ticaret Kanunumuzun 442.maddesinin 4.üncü bendi hissedarların beş kişiden aşağı düşmesi halinde ortaklığın müfeseh olduğunu kabul etmekte ve "Anonim şirketleri: 1-Akdolundukları müddetin hitamı; 2-Maksadı şirketin husulü veya husulü imkanının zevali 3-sermaye-i şirketin 325 inci madde mucibince sülüsünün ziyası; 4- Hissedarının beş kişiden aşağıya tenezzülü; 5-Dayınlerin 443 üncü maddeye tevfiakan talepleri; 6-Şirket mukavelesinde bir sebebi fesih tayin edilmiş ise onun tahakkuku; 7-Şirketin diğer bir şirketle birleşmesi; 8- İflası; 9- 386 inci maddenin kısmı evveline tevfiakan heyeti umumiyece feshe karar verilmiş olması; sebeplerinin birile müfeseh olur." hükmünü içermektedir. Eski Ticaret Kanunu 443 maddede ise "şirketin teşekkülü kat'isinden sonra hissederan 5 kişiden aşağı tenezzül eder ve bu hal bir sene devam ederse alakadar her şahıs şirketin feshini mahkemeye müracaatla talep edebilir" hükmünü içermektedir.

Ticaret Kanunu'nun 435.maddesi dikkate alındığında tek kişilik ortaklıkların belirli bir süre faaliyetlerine devam etmelerine olanak sağlandığını kabul etmek gerekir. TTK.m.435 hükmü ile anonim ortaklıkların gerçek anlamda bir ortaklık olması ve tek kişi ortaklığı halinde bir tacirin sınırsız sorumluluğu kuralını ortadan kaldıran hukuki bir form olarak kullanılması amacı güdülmüş olduğu söylenebilir (İmregün, 1968, 350). Ancak Ticaret kanunu'nun 435.inci maddesine göre, mahkemeye başvurulmadığı sürece tek kişilik ortaklıkların anonim ortaklık olarak devam etmesinin mümkün olduğunu kabul etmek doğru olur. Aynı şekilde mahkemeye başvurulmuş olsa bile, mahkeme fesih kararı verebilmek için ortaklığın faaliyetlerine bu şekilde devam ettiğinin ilgililerce belgelenmesini istemesi gerekeceğini kabul etmemiz gerekir. Ancak mahkemenin anonim ortaklığın tek kişi ortaklığı olarak faaliyetine devam ettiğine kanaat getirirse ortaklığın feshine karar vermeden önce ortaklığın pay sahiplerinin beşe çıkarılması için belirli bir süre vermesi uygun olur.Yargıtay 11.Hukuk dairesi de 27.12.1985 T., 85/7060 E. ve 85/7313 sayılı kararında ortak sayısı ya-

sada öngörülen sayının altına düşen anonim ortaklığın durumunu kanuna uygun hale getirebileceğini kabul etmiştir (Batider, 13(1), 170).² Sonuç ne olursa olsun ortaklığın feshine karar verinceye kadar ortaklığın tek kişilik ortaklık olarak faaliyetlerine devam edeceği ve bu süre içinde tek kişilik bir ortaklığın söz konusu olacağı ortadadır. Kaldı ki bir anonim ortaklıkta pay sahiplerinin hakları hamile yazılı pay senetlerine bağlı olduğunda paydaşların adlarını ve miktarlarını saptamak güç olduğundan bir tek kişinin yıllarca bir anonim ortaklığın bütün hisse senetlerini elinde bulundurmasına rağmen ortaklığın feshedilmeksizin devam etmesi de mümkündür. Bu durumda dahi fiilen tek kişilik bir ortaklığın varlığı sözkonusu olmaktadır. Erem de bu durumda fiilen tek kişilik ortaklığın varlığını kabul etmektedir (Erem,1965, 212).³ Genel Kurul tutanaklarından ortak sayısının beşin altına düştüğünün anlaşılacağı ve Hükümet Komisyonunun Genel Kurula katıldığı düşünülse bile, ortaklığın tüm hisselerine sahip olan ortak gerçek pay sahibi olmayan kukla kişiler(saman adamlar) kullanarak fiilen tek kişilik ortaklığın devamını sağlayabilir. Saman adam konumundaki pay sahipleri ortaklık kurulduktan sonra paylarını tek kişiye devredebilecekleri gibi, ortaklık kurulduktan sonra tek kişiye devretmeyip, saman adamların üzerinde kalmakla beraber sözü geçenler, tek kişinin ekonomik yararına hizmetle yükümlü olabilirler(Tekil,-1998, 88). Pay sahibi mülkiyet hakkını geçir-meksizin, payı sırf sayıyı korumak amacı ile devretmişse bu kişi malikin gizli

2 ".....Davacılar vekili .....nin 19.4.1985 tarihinde ve denetçinin çağrısı üzerine toplanan genel kurulunda müvekkillerinin yönetim kurulu üyeliklerine seçildiğini, aynı gün yönetim kurulunca vazife taksimi yapıldığını, şirketi temsil ve ilzama yetkili bu kişilerin tescil ve ilanı için yapılan başvurunun Ticaret Sicili Memurluğunca ortak adedinin 5 den aşağı düştüğü gerekçesiyle, bundan önce yapılan 8.2.1985 tarihli genel kurul toplantısında alınan kararların tescilli talebinin de 3 yıllık süresi biten eski yönetim kurulu üyelerinin seçimi maddesinin gündemde yer alması gerekçesiyle reddedildiğini, oysa genel kurul kararlarının iptali davası açılmadıkça ve böyle bir dava üzerine mahkemece yürütmenin durdurulması kararı verilmedikçe Sicil Memurunun kararı tescil etmek mecburiyetinde olduğunu, kaldı ki ortaklardan birinin vefatı üzerine 4 e düşen ortak sayısının 5 den aşağı düşmesinin şirketin kendiliğinden infisahını gerektirmeyeceğini ileri sürerek mezkur genel kurul kararıyla seçilen müvekkillerinin yönetim kurulu üyesi olduğunun tesciline karar verilmesini itirazın talep etmiştir.

Davalı cevabında ana sözleşmeyle 3 yıl için seçilen yönetim kurulu üyelerinin görev süresi olduğu halde 8.2.1985 günlü genel kurul toplantısında yönetici seçimi yapılmadığını ve şirketin yönetim yönünden organsız kaldığını; 19.4.1985 günlü genel kurul toplantısına ilişkin hazırlanan cetvelinden ise ortaklardan birinin ölümüyle şirketin ortak sayısının 4 e düştüğünün anlaşıldığını, TTK.'nin 434/b.4 maddesine göre bunun bir infisah sebebi olduğunu ve bu durumda genel kurul toplantısının kanunen geçersiz olduğunu, ticaret sicili Memurluğunun görevinden ötürü yasal şartları içermeyen genel kurul kararlarının tescil etmemek durumunda olduğunu savunmuştur.

Mahkemece görev süreleri sona eren yönetim kurulu üyelerinin yerine yenilerinin seçilmemesi olmasının, toplantıda alınan diğer kararları geçersiz kılmayacağı gerekçesiyle 8.2.1985 tarihli genel kurul toplantısında alınan kararların tescil ve ilanına; buna yönelik itirazın kabulüne, ortak sayısı 4'e düşen şirketin durumunu kanuna uygun hale getirip ondan sonra genel kurul toplantısı yapması gerektiği görüşüyle 19.4.1985 tarihli genel kurul toplantısında alınan kararların tescil ve ilanı hakkındaki itirazın reddine karar verilmiştir.

.....usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasına.....karar verildi."

3 "Adliye Encümeninin mevzu bahis kaideyi kuvvetlendirmek amacıyla 435.maddeye "hakiki" kelimesini ilave etmiş olmasına rağmen, bu hüküm bir çok hallerde nazari kalmaya mahkumdur. Çünkü, bilhassa hamiline yazılı hisse senetleri çıkaran şirketlerde bu durumun kontrolüne hemen hemen imkan yoktur. Bu itibarla, Tek şahıs şirketi hukuken imkansız olmakla beraber, fiilen mevcuttur"

müessili durumundadır (Arslanlı, 1961, 187). Arslanlı'ya göre bu tür devirlerde de izlenen amaç ile kanunun temel prensipleri, kamu yararı ihlal edilmiyor ya da diğer pay sahiplerinin hakları ciddi bir tehlike ile karşılaşmıyor ise fesih davası reddedilmelidir (Arslanlı, 1961, 187). Pay sahibi sayısı beşten fazla görünse bile bunlardan bazıları "gerçek" pay sahibi değilse TTK.m.435'e göre ortaklığın feshi istenebilirse de bu durumu ispat etmek zordur.

TTK.m.434 ve 435 ile özdeş bir hüküm İsv.BK.m.625 ve 736.maddelerinde yer almaktadır.İsv.BK.m.625'e göre "Kuruluştaki ortaklık en azından tüzükte belirtildiği gibi, Yönetim Kurulu ve Genel Kurulun oluşması için gerekli olan yeter sayıda ve en azından üç hissedara sahip olmalıdır.

Sonradan hissedarların sayısı bu asgari sayının altına düşer veya ortaklık yasal olarak aranan organlarına sahip değilse, uygun bir süre içinde yasal gereklilikler sağlanamadığı takdirde, bir ortağın veya alacaklının talebi üzerine, mahkeme ortaklığın feshine karar verebilir. Dava açıldığında, taraflardan birinin talebi üzerine geçici önlemlerin alınmasına karar verebilir"(Becchio, 1996, 88; Scyboz, 1993, 309).

İsv.BK.m.736 ise "Ortaklık aşağıda gösterildiği şekilde sona erer,

1-Sözleşmede belirtildiği gibi

2-Resmi kayıtlara geçirilmiş geçerli bir genel kurul kararıyla

3-iflasın açılmasıyla

4-önemli nedenlerin varlığı halinde sermayenin yüzde onunu temsil eden hissedarların talebi üzerine, mahkeme kararıyla. Bu son halin yerine ilgili taraflar için, mahkeme uygun ve adil bir çözüm ortaya koyabilir.

5-Yasaca belirlenen benzeri durumlarda" hükmüne yer vermiştir (Becchio, 1996,137; Syboz, 1993, 348).

7. SONUÇ

Yasakoyucu kuruluş aşamasında olmasa bile kuruluştan sonra tek kişilik ortaklıklara geçici bir süre için bile olsa olanak vermiş bulunmaktadır. Her bir ortaklık tipi için Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan düzenlemeler incelendiğinde kolaylıkla böyle bir sonuca ulaşılmaktadır. Kaldı ki Yargıtay da çeşitli kararlarından anlaşıldığı gibi tek kişilik ortaklık kavramını benimsemiş görünmektedir. Ancak Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenlemelerle , Türk hukukunda gerçek anlamda tek kişilik ortaklık kavramının açıkca kabul edildiğini söylemek güçtür. Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan düzenlemeler ile dolaylı olarak tek kişi ile ortaklığın devam edeceği sonucuna varılmaktadır. Esasen tek kişilik ortaklık kavramı ortak ayısının bire düşmesini belirtmek üzere kullanılmaktadır. Bu da öğretilerde farklı görüşlerin ileri sürülmesine ve yorumlar yapılmasına neden olmaktadır. Tek kişilik ortaklık bir ihtiyacın sonucudur. Bugün fiilen zaten daha ortaklık kuruluşunda tek kişilik ortaklıkların varlığı bir gerçektir. Bu nedenle yasalardaki hükümlerin de fiili durum ve gereksinimler dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi gerekir. Avrupa Birliği'ne dahil ülkelerin büyük bir çoğunluğunda olduğu gibi özel tek kişilik ortaklıklara yer verilmesi doğru olur. Türk Ticaret Kanunu'nda iki kişilik kollektif ortaklıklarda bir ortağın çıkarılarak kalan ortakla devamı kabul edilirken, ikiden fazla orta-

ği bulunan ortaklıklarda bunun mümkün olmaması; Yargıtay'ın kararlarında limited ortaklıkları tek kişi ile devamının mümkün olamayacağı belirtilmesi ve öğretide farklı görüşleri oluşması konunun bir an önce yasa koyucu tarafından ele alınarak açıkca düzenlenmesi gereğini ortaya koymaktadır. Aksi takdirde hukukumuzda açıkca yer almayan tek kişilik ortaklık oluşturabilmek için kişilerin dolaylı yollardan bu sonuca ulaşmak istemeleri kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- Arslanlı, H.(1961). *Anonim Şirketler*, IV-V Kısım, İstanbul.
- (1962). *Ticaret Kanunu Şerhi, Limited Şirketler*, İstanbul.
- Atabek, R.(1980), *Şirket Paylarının Bir Kişinin Elinde Toplanması, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*,10(3)
- Baştuğ, İ.(1966), *Limited Şirkette Ortağın Çıkma ve Çıkarılması*, İzmir.
- Becchio, B.vd.(1996). *Swiss Company Law*, Second Edition, London.
- Çamoğlu, E. (1976). *Kollektif Ortaklıkta Haklı Sebep Kavramı ve Ortağın Haklı Sebepçe Çıkarılması*, İstanbul.
- (1976a). İki Kişilik Kollektif Ortaklıktan Bir Ortağın Haklı Sebepçe Çıkarılması Hakkında Bazı Düşünceler., *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, Ord.Prof.Dr. E.Hirsch'e Armağan*, 1-4.
- Çevik, K. (1998). Fransız ve Türk Hukukunda Tek Ortaklı Şirket-Sınırlı Sorumlu Ticari İşletme, *Prof.Dr.Ali Bozer'e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları*, Ankara .
- Daly, J.V. Limited Liability Companies Now Available To Single Owner, <http://www.samlaw.com>
- Domaniç, H. (1988). *Adi Kollektif ve Komandit Şirketler*, B.4, İstanbul.
- Hirş, E. (1946). *Notlu Ticaret Kanunu*, Birinci Kitap, Ankara-İstanbul.
- Mimaroğlu, S.K.(1970). *Ticaret Hukuku-İşletme Hukuku-Ticaret Ortaklıkları Hukuku*, C.II, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Platner, R. vd.(1998). The Entity of Choice: The Single Member Limited Liability Company, <http://www.sllaw.com>
- Poroy, vd. (1984). *Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku*, B.3, İstanbul.
- Syboz, G. vd. (1988). *Code Civil Suisse et Code des Obligations Annotes*, Lousane.
- Tekil, F. (1973). *Şirketler Hukuku, Limited Şirketler ve Kooperatifler*, C.3, İstanbul.
- (1976). *Şirketler Hukuku*, C.I, B.2, İstanbul.
- (1998). *Anonim Şirketler Hukuku*, İstanbul.
- Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, (1985), 13(1).
- Bulletin of the European Communities*. (1989). Single-Member Private Limited Companies.
- Corporate Briefings Halloran & Sage LLP. Single Member Limited Liability Companies, <http://www.halloran-sage.com>
- Journal des Tribunaux*, (1950). I, 205.
- Yargıtay Kararları Dergisi*, (1985). 11(8).
- Yargıtay Kararları Dergisi*, (1992). 18(2).